

Misbruik van tags bij geweld in afhankelijkheidsrelaties

Technologie speelt een grote rol in ons dagelijkse en sociale leven. Met de komst van nieuwe technologie zien we ook een trend waarbij apparaten steeds kleiner, sneller en efficiënter worden. Daardoor neemt het gebruik en dus de invloed van die techniek op mensen toe. Waar voorheen vrijwel iedereen een vaste telefoon had, een televisie en mogelijk een computer of laptop, beschikken de meeste mensen tegenwoordig over veel kleinere en krachtigere smartphones of tablets. Die technologie heeft mensen ongetwijfeld veel goeds gebracht, maar er is ook een keerzijde.

Esger ten Thij & Janine Janssen & Ben Kokkeler

legers van geweld in afhankelijkheidsrelaties maken soms misbruik van deze technologie. Geweld in afhankelijkheidsrelaties is geweld dat niet alleen gepleegd wordt door een dader die het slachtoffer kent, maar waarvan het slachtoffer ook emotioneel en/of materiaal afhan-

kelijk is. In dit verband kan onder andere gedacht worden aan huiselijk en eerge relateerd geweld, geweld gepleegd door professionals in instituties en tot slot ook een aantal vormen van mensenhandel. Geweldplegers die bijvoorbeeld techniek inzetten om contacten te leggen ('groomen') met vaak jonge slachtoffers, waarbij zij het slachtoffer bedreigen, chanteren en volgen.

OVER DE AUTEURS

Esger ten Thij is junior-onderzoeker bij het lectoraat Digitalisering en Veiligheid aan Avans Hogeschool en gespecialiseerd in cyber security en Artificial Intelligence. **Prof. dr. Janine Janssen** is lector Veiligheid in Afhankelijkheidsrelaties aan Avans Hogeschool en de Politieacademie, bijzonder hoogleraar Rechtsantropologie aan de Open Universiteit, hoofd onderzoek van het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld van de Nationale Politie en tevens voorzitter van de redactie van PROCES. **Dr. Ben Kokkeler** is lector Digitalisering en Veiligheid aan de Avans Hogeschool, directeur-bestuurder van het Centrum voor Veiligheid en Digitalisering, voorzitter Ethisch team Brainport Smart District en Associate Principal Consultant bij de Technopolis Group.

De tijd en de techniek staan niet stil. In deze bijdrage willen wij aandacht en oplettenheid vragen voor een specifiek slim accessoire dat eenvoudig aan de populaire smartphone kan worden gekoppeld: de tag. Een tag is vaak niet groter dan een sleutelhanger en stelt de gebruiker in staat om voorwerpen met de smartphone te volgen. In advertenties wordt aangegeven dat een tag handig is om bijvoorbeeld aan een sleutelbos, een tas of een koffer te hangen. Verschillende producenten brengen ze inmiddels op de markt en ze zijn overal te koop. Helaas horen wij uit de praktijk

➡ (denk aan politie en hulpverlening) ook verhalen over misbruik van die 'handige' tags. Gebruikers kunnen er immers niet alleen levenloze voorwerpen mee volgen, maar ook mensen. Op het terrein van geweld in afhankelijkheidsrelaties lijkt de tag dan ook misbruikt te worden.

Technologie achter tags

Tags zijn er in verschillende soorten en maten. De meest bekende is die van Apple in de vorm van een AirTag, maar Apple is niet de enige producent. Er zijn bijvoorbeeld ook tags van het merk Tile en de Samsung SmartTag. Met grote regelmaat komen nieuwe versies en merken op de markt. Toch is de achterliggende technologie voor vrijwel alle merken hetzelfde. We volstaan hier met een korte beschrijving van de techniek achter het bekendste merk: de AirTag van Apple. Deze tag maakt gebruik van twee verschillende technieken, namelijk bluetooth en Ultra Wideband. Bluetooth is een techniek die draadloze verbindingen tussen apparaten mogelijk maakt. De tweede techniek die gebruikt wordt, is Ultra Wideband.¹ Deze is niet alleen terug te vinden bij de AirTag, maar ook bij de Samsung SmartTag en de producten van Tile. Deze technologie is gebaseerd op radiogolven en bijzonder goed in het vaststellen van een locatie. Het verschil tussen bluetooth en Ultra Wideband is dat bluetooth op grotere afstanden ingezet kan worden en ultra wideband meer bedoeld is voor de kortere afstanden, zoals binnenshuis. Door het gebruik van deze twee technieken, maken tags constant contact met allerhande apparaten. Dat is niet zonder risico's, in die zin dat het bijna onmogelijk is om niet aan dit verkeer deel te nemen. Denk maar eens aan het gebruik van koptelefoons, draadloze oordopjes, horloges en fitnesstrackers: daardoor komen we allemaal in die verkeerstroom van data terecht. Er worden doorgaans kleine hoeveelheden data verstuurd naar de servers van de bedrijven die de tag gemaakt hebben. Het is verder belangrijk dat gebruikers zich realiseren dat bij de keuze voor een bepaald merk tag, zij doorgaans ook gebonden zijn aan gebruik van andere producten van datzelfde merk. Zo is men bij het gebruik van de AirTag van Apple gebonden aan andere Apple producten. Met een ander merk werken de AirTags niet. Dat geldt overigens ook voor tags

van andere bedrijven: die werken alleen in samenwerking met apparaten van hetzelfde merk.

Gebruik en misbruik

Tags kunnen in de positieve gevallen ingezet worden voor het opsporen van bagage tijdens het reizen, aan een sleutelbos worden gehangen zodat deze op elk moment teruggevonden kunnen worden, of in een rugzak of handtas gestopt worden mocht de gebruiker deze kwijtraken. Helaas zijn er ook minder fraaie en zelfs illegale toepassingen van tags die wel degelijk op korte termijn om aandacht vragen. Zo duiken er zo nu en dan nieuwsartikelen op over het gebruik van tags voor bijvoorbeeld diefstal van luxe auto's. De tags worden geplaatst wanneer de auto zich in een parkeergarage of aan de kant van de straat bevindt. Vervolgens worden de tags gebruikt om de auto's naar het woonadres te volgen waar zij van de oprit afgestolen worden.

Relevant met betrekking tot geweld in afhankelijkheidsrelaties, is het gebruik van tags om mensen te volgen. Het lijkt misschien onschuldig om kinderen of mensen met geheugenproblemen met een tag te kunnen volgen, maar bedrijven als Apple, Samsung en Tile raden het ten zeerste af om tags en trackers voor dit soort doeleinden in te zetten. Wij begrijpen zelf echter niet waarom bedrijven niet meer uitgesproken zijn over het niet gebruiken van tags om mensen te volgen. Zouden zij wellicht vrezen dat waarschuwing voor eventueel misbruik ook zou kunnen leiden tot het aansprakelijk stellen van deze bedrijven in dergelijke gevallen? Wij kunnen het antwoord helaas op dit moment niet geven.

Sinds de tags te koop zijn, zijn er verschillende buitenlandse verhalen naar voren gekomen, waaruit blijkt dat de technologie ook gebruikt kan worden voor het stalken van mensen. Een prominent voorbeeld is dat van het model Brooks Nader. Terwijl zij rustig een drankje zat te drinken in een bar, heeft iemand een AirTag in haar jas gestopt en deze vervolgens gebruikt om haar gedurende de avond te volgen.² Helaas staat dit incident niet alleen en is het onderdeel van een veel groter probleem. Motherboard - een nieuws website dat onderdeel is van Vice - deed on-

derzoek naar het gebruik van AirTags bij het stalken van personen. Dit onderzoek - dat werd uitgevoerd over een periode van acht maanden binnen verschillende politiedepartementen in de Verenigde Staten - bracht naar voren dat er 150 rapporten waren opgeemaakt waarin AirTags werden genoemd. Van deze 150 waren er 50 rapporten waarbij vrouwen de politie hebben gebeld omdat zij melding kregen dat iemand ze met een AirTag volgde. In de helft van de gevallen ging het om een man die ze kenden zoals een voormalige partner of hun baas.³

Verder zijn er recentelijk ook rechtszaken aangespannen in de Verenigde Staten tegen Apple over AirTags. In december 2022 klaagden twee vrouwen Apple aan wegens voortdurende stalking en intimidatie door voormalige partners die daarvoor gebruik maakte van Apple's een AirTag product. Een van de vrouwen gaf aan net verhuisd te zijn naar een nieuw adres en via een AirTag verstoort in haar wiel gevolgd te zijn door haar voormalige vriend. Een andere vrouw gaf aan in een echtscheiding te zitten en constant AirTags te

vinden in de rugzak van haar kind waarmee haar man haar volgde.⁴

Met betrekking tot de Nederlandse situatie is het bijzonder moeilijk om concrete casuïstiek, laat staan cijfers te vinden. Minister Weerwind van Rechtsbescherming stelde in maart van 2022 dat er toen nog geen sprake was van aangiften over stalking met AirTags; dit op basis van Kamervragen gesteld door BIJ1: 'In zijn algemeenheid deel ik de zorg dat technologie kan worden misbruikt om een inbreuk te maken op de levenssfeer van iemand anders. Voor zover valt na te gaan, heeft de politie nog niet te maken gehad met incidenten waarbij een AirTag betrokken was', aldus de minister.⁵ Helaas is het een nieuwe technologie en kan het soms een tijd duren voordat de officiële cijfers naar buiten komen.

Wat te doen tegen misbruik?

Van de tag kan dus misbruik worden gemaakt. Fabrikanten realiseren zich dat en proberen daar wat aan te doen en gevaarlijke situaties zo veel mogelijk te voor-

► komen. Mocht de gebruiker zich binnen de omgeving van Apple bevinden en dus een iPhone, iPad of Mac bezitten, dan krijgt iemand een melding zodra er door het systeem wordt opgemerkt dat een AirTag meereist. Er verschijnt dan een melding op het scherm met de optie om de tag uit te zetten en het seriënummer op te vragen. Ditzelfde serienummer kan de politie gebruiken om via Apple te achterhalen aan welk Apple ID de tag gekoppeld is en wie de tag dus geplaatst heeft. De eigenaar van de tag ontvangt vervolgens geen meldingen meer van de tag.

Mocht iemand niet in de omgeving van Apple zitten en in het bezit zijn van een Android, dan kan de Tracker Detect App gedownload worden van de Google Play Store. Hiermee kan handmatig gescand worden op AirTags en mocht er eentje gedetecteerd worden dan worden er instructies getoond hoe deze uit te schakelen.⁶ Mensen binnen het ecosysteem van Apple kunnen dus vrij gemakkelijk vaststellen of een AirTag meereist; echter met een Android moet men zich er bewust van zijn dat ze gestalked worden met een AirTag en vervolgens de app downloaden. Dit vergt een stuk bewustzijn en kan het soms bijzonder moeilijk maken om te achterhalen of iemand wel of niet getracked wordt.⁷ Daar waar Apple de mogelijkheid biedt om zowel via een iPhone als een Android telefoon de tags op te sporen, is dit niet het geval bij Samsung. De SmartTag kan je alleen terugvinden met een app die je kan downloaden voor Samsung telefoons en waarvoor je een account moet hebben van Samsung zelf. De producten van Tile kunnen gelokaliseerd worden door zowel iPhones als Android telefoons via de app van Tile.

Voor (mogelijke) slachtoffers en professionals in de veiligheidszorg (denk onder meer aan politieambtenaren en hulpverleners bij Veilig Thuis of in de opvang) is het volgende belangrijk: zij moeten iets weten over de werking en de toepassing van nieuwe technologieën. Dat hoeft allemaal niet heel diep te gaan, maar hetgeen in dit artikel is beschreven over een hoe een tag globaal werkt, is wel belangrijk om kennis van te dragen. Professionals, die daadwerkelijk iets voor slachtoffers willen betekenen, zullen ook over die

technologie vragen moeten kunnen stellen. Wellicht kan een politieambtenaar of een sociale professional geen technologische oplossing bedenken, maar door te vragen naar gebruikte apparatuur, kan er informatie worden verzameld, waarmee specialisten wel uit de voeten kunnen. Verder is het voor organisaties die met slachtoffers werken van belang aandacht voor deze nieuwe gadgets mee te nemen in hun veiligheidsplannen en voorlichtingsmateriaal. Met dit korte stukje hopen we deze professionals een beetje op weg te hebben geholpen. ♣

¹ <https://theconversation.com/remember-apple-airtags-and-find-my-app-only-work-because-of-a-vast-largely-covert-tracking-network-160781>

² <https://www.fox5ny.com/news/brooks-nader-sports-illustrated-swimsuit-model-says-apple-airtag-used-to-track-her-in-nyc>

³ <https://www.engadget.com/apple-airtag-stalking-police-reports-190022315.html?guccounter=1>

⁴ <https://www.reuters.com/legal/apple-is-sued-by-women-who-say-airtag-lets-stalkers-track-victims-2022-12-06/>; zie ook: <https://eu.usatoday.com/story/tech/news/2022/12/06/apple-airtags-stalking-lawsuit/10843997002/>

⁵ <https://www.security.nl/posting/748040/Minister%3A+politie+heeft+nog+geen+meldingen+van+stalking+via+Apple+AirTags>

⁶ <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.apple.trackerdetect>

⁷ <https://www.cl.cam.ac.uk/~kst36/documents/cant-keep-them-away-srw-preproc.pdf>